

Częstochowa, 8 listopada 2023 r.

Prof. dr hab. Jolanta Chluska

Wydział Zarządzania

Politechnika Częstochowska

Recenzja

pracy doktorskiej mgr Katarzyny Gamrat pt. „Determinanty szczegółowości ujawnień informacji w sprawozdawczości spółek giełdowych” napisanej pod kierunkiem naukowym promotora dr hab. Mariusza Andrzejewskiego prof. UEK oraz promotora pomocniczego dr Pawła Zieniuka

1) Podstawa recenzji

Podstawę recenzji stanowi pismo RDC.60015P.1.2023 z dnia 10 października 2023 r. prof. dr hab. inż. Stanisława Popka, Dyrektora Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie powiadamiające o powołaniu mnie przez Radę Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na posiedzeniu w dniu 25 września 2023 r. na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Gamrat pt. „Determinanty szczegółowości ujawnień informacji w sprawozdawczości spółek giełdowych” napisanej pod kierunkiem naukowym promotora dr hab. Mariusza Andrzejewskiego prof. UEK oraz promotora pomocniczego dr Pawła Zieniuka w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Podstawą prawną recenzji jest Ustawa z dnia 20.07.2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.)

2) Tematyka pracy, jej cel oraz zakres

Zmieniające się otoczenie gospodarcze stawia przed spółkami giełdowymi nowe wyzwania w zakresie obowiązków sprawozdawczych spółek oraz procesów decyzyjnych interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych, korzystających z informacji sprawozdawczych. Informacja ta jest podstawą podejmowanych działań w zakresie sterowania ich rozwojem, zarówno w skali mikro jak i w skali makro oraz procesów inwestycyjnych. Jest także podstawą procesów planistycznych i kontrolnych działalności operacyjnej i strategicznej, szczególnie restrukturyzacyjnych i własnościowych.

Przedstawiona do recenzji praca doktorska mgr Katarzyny Gamrat dotyczy sprawozdawczości spółek giełdowych, szczególnie w aspekcie jej szczegółowości i wpisuje się w nurt badań na jakości sprawozdawczości finansowej jednostek zainteresowania publicznego.

Ze względu na aktualność problematyki naukowej oraz potencjalne możliwości zastosowań, podjęte w pracy doktorskiej badania należy uznać za celowe i uzasadnione.

Autorka rozprawy zidentyfikowała lukę badawczą w postaci braku badań koncentrujących się na pomiarze szczegółowości ujawnianych informacji i jej determinantach.

Jak deklaruje Autorka, głównym celem rozprawy było *określenie stopnia szczegółowości ujawnianych informacji finansowych oraz wskazanie determinant wpływających na poziom tej szczegółowości*. Autorka zdefiniowała także cele szczegółowe:

- a) sformułowanie definicji szczegółowości informacji,
- b) przegląd dotychczasowych badań z zakresu ujawniania informacji,
- c) konstrukcja wskaźnika szczegółowości ujawnianych informacji w wybranych obszarach zawartych w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych,
- d) ocena poziomu szczegółowości ujawnianych informacji za pomocą autorskiego wskaźnika ujawnień, przy wykorzystaniu materiału empirycznego w postaci sprawozdań finansowych spółek giełdowych,
- e) zaprezentowanie modelu regresji dla danych przekrojowo-czasowych, wyjaśniającego poziom szczegółowości ujawnień informacji w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych przez wybrane zmienne objaśniające.

Moim zdaniem, cele pracy zawierają elementy nowości i zostały sformułowane właściwie.

W pracy przyjęto główną hipotezę badawczą: *„stopień szczegółowości ujawnianych informacji finansowych w sprawozdawczości finansowej spółek notowanych na GPW w Warszawie zależy od czynników specyficznych dla poszczególnych spółek.”* Sformułowano także pięć hipotez pomocniczych:

„H1 – Istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy stopniem szczegółowości ujawnianych informacji finansowych, a charakterem przepływów pieniężnych netto.

H2 - Istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy stopniem szczegółowości ujawnianych informacji finansowych, a wypłatą dywidendy.

H3 - Istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy stopniem szczegółowości ujawnianych informacji finansowych, a charakterem wyniku finansowego netto.

H4 - Istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy stopniem szczegółowości ujawnianych informacji finansowych, a kategorią audytora badającego sprawozdanie finansowe.

H5 - Istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy stopniem szczegółowości ujawnianych informacji finansowych, a rentownością aktywów.” (str. 6)

Hipotezy uważam za interesujące i sformułowane prawidłowo. Postawione hipotezy jak i sposób ich weryfikacji świadczą o znajomości analizowanych przez mgr Katarzynę Gamrat kwestii.

Przedmiotem rozprawy była analiza determinant szczegółowości i zakresu ujawnień istotnych informacji finansowych w sprawozdawczości jednostek zainteresowania publicznego, jakimi są spółki giełdowe.

Podmiotem badań były wybrane spółki giełdowe GPW w Warszawie.

Rozprawa obejmuje 205 stron tekstu, zawiera 21 zestawień tabelarycznych, 21 rysunków oraz 7 załączników. Brak streszczenia w języku angielskim (art.187 ust. 4 Ustawy z dnia 20.07.2018 r.) Bibliografia obejmuje 336 pozycji, w tym 145 obcojęzycznych (43%). Przegląd literatury dotyczącej dotychczasowego stanu wiedzy w obszarze tematycznym pracy uważam za kompletny i wyczerpujący.

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia. Wstęp do rozprawy zawiera niezbędne charakterystyki metodyki badań. Mgr Katarzyna Gamrat prezentuje cele rozprawy, hipotezy, przyjęte metody i narzędzia badawcze. Autorka prezentuje także przesłanki, które miały wpływ na podjęcie badań w zakresie uwarunkowań szczegółowości ujawnień informacji finansowych w sprawozdaniach spółek giełdowych. Doktorantka omawia także strukturę i treść pracy. Sprawia to, że wywód rozprawy jest prowadzony w sposób przejrzysty i uporządkowany.

W rozdziale pierwszym pt. „Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji dla interesariuszy” Autorka rozprawy charakteryzuje regulacje prawne będące podstawą sporządzania sprawozdań finansowych spółek giełdowych z akcentem na strukturę raportu rocznego spółek. Omawia także grupy użytkowników sprawozdań finansowych spółek publicznych oraz ich potrzeby informacyjne.

Zaletą tej części pracy jest dogłębna analiza literaturowa zagadnień związanych ze sprawozdawczością finansową podmiotów gospodarczych. Interesujące jest rozpoczęcie rozważań od miejsca rachunkowości w naukach społeczno – ekonomicznych, co podkreśla rolę rachunkowości jako nauki. Pojęcie sprawozdawczości, interesariuszy, potrzeb informacyjnych rozważa Doktorantka z różnych punktów widzenia, w oparciu o literaturę przedmiotu, aktów prawnych, opracowań sektorowych oraz międzynarodowych. Nawiązuje także do kontekstu historycznego kształtowania się omawianych zagadnień. Analizy ilustruje tabelami, rysunkami, co czyni przekaz czytelnym i jasnym. W wielu miejscach prezentuje własne analizy relacji lub

modyfikacje rysunków, tabel zaczerpniętych z literatury (np. str. 24, 67, 54, 55). Formułuje także własny pogląd na pojęcie raportu rocznego (str. 33) czy relacje szczegółowości raportów rocznych spółek i ich użyteczności (str. 64).

Słabszą stroną rozdziału pierwszego jest brak doprecyzowania okresów historycznych, w przekroju których Doktorantka prezentuje swoje analizy. Wyraźne rozgraniczenie tego, co było w okresach poprzednich, a jak dane zjawisko kształtuje się obecnie, wzbogaciłoby warstwę poznawczą rozważań.

W rozdziale 2. „Jakość informacji finansowej” scharakteryzowano istotę i cechy jakościowe informacji zawartych w sprawozdawczości finansowej spółek giełdowych. Wychodząc od pojęcia jakości informacji określonych w założeniach koncepcyjnych Doktorantka wskazuje konsekwencje ekonomiczne informacji finansowych w kontekście jej jakości i szczegółowości.

Zaletą tej części rozprawy jest wnikliwa analiza literaturowa istotnych cech informacji finansowych zawartych w sprawozdaniach finansowych spółek. Mgr Katarzyna Gamrat w sposób uporządkowany i szczegółowy odnosi się do podstawowych cech informacji sprawozdawczych, wartościując je i porównując oraz porządkując według różnych przekrojów. Doktorantka dostrzega luki w omawianych regulacjach krajowych i międzynarodowych (str. 77, 78, 85). Stara się je skomentować w oparciu o literaturę przedmiotu. W konkluzji podrozdziału 2.3 Doktorantka przytacza własne poglądy na szczegółowość jako jednej z cech jakościowych informacji sprawozdawczych.

Słabszą stroną rozdziału 2. jest brak wyraźnego sprecyzowania własnych poglądów Doktorantki na temat cech informacji sprawozdawczych, definicji i podziałów prezentowanych w oparciu o literaturę przedmiotu.

Rozdział 3. „Polityka dobrowolnych i obowiązkowych ujawnień w sprawozdawczości finansowej” zawiera rozważania Doktorantki na temat polityki obowiązkowych i dobrowolnych ujawnień prezentowanych przez spółki giełdowe w sprawozdawczości finansowej i ich konsekwencji dla rynków finansowych. Analizy lokuje w obszarze teorii wyjaśniających procesy komunikowania się spółek z odbiorcami informacji sprawozdawczych i innymi interesariuszami.

Mocną stroną tej części rozprawy jest interesujące umiejscowienie komunikowania się spółek giełdowych w zakresie wybranych teorii. Doktorantka nie tylko dogłębnie analizuje przytaczane teorie w oparciu o literaturę przedmiotu ale także dokonuje ich wartościowania (str. 122, 124). Konkludując słusznie zauważa Autorka, że „informacje sprawozdawcze mają ważne znaczenie

w procesie oceny ryzyka na rynku kapitałowym, dlatego niezbędny jest wzrost przejrzystości sprawozdań finansowych.” (str. 141)

Rozdział 4. „Stopień szczegółowości ujawnień informacji w sprawozdawczości finansowej spółek notowanych na GPW w Warszawie” to rozdział empiryczny. Autorka przeprowadza w nim analizę i ocenę wyników badań empirycznych dotyczących ujawnień informacji sprawozdawczych. Autorka dysertacji charakteryzuje metodykę badań własnych tj. dobór próby badawczej, cele i hipotezy badania. Za pomocą określonego wskaźnika szczegółowości ujawnień dokonuje analiz ujawnień w praktyce sprawozdawczej wybranych spółek giełdowych.

Zaletą tej części pracy jest gruntowny opis zaplanowanych i przeprowadzonych badań. Na podkreślenie zasługuje staranne opracowanie materiału badawczego i jego prezentacja w formie tabelarycznej i graficznej. Każdy etap analizy podsumowano, syntetycznie formułując wnioski w ujęciu problemowym. Badania i analizy postrzegam jako przemyślane, kompletne i interesujące poznawczo z punktu widzenia tematu dysertacji.

Zakończenie zawiera wnioski, wypływające z przeprowadzonych badań, podkreślające realizację celów pracy, weryfikację hipotez oraz osiągnięcia Autorki wynikające z pracy. Zawiera także kierunki dalszych badań.

3) Wyniki badań oraz wnioski

Weryfikacja hipotez pracy jak również osiągnięcie jej celów było możliwe dzięki właściwemu zastosowaniu metod i technik badawczych. Dla zweryfikowania hipotez Autorka dysertacji deklaruje takie metody badawcze jak: „krytyczna analiza literatury przedmiotu, wnioskowanie indukcyjne, dedukcyjne, analiza treści sprawozdań finansowych przeprowadzona z wykorzystaniem autorskiego wskaźnika szczegółowości ujawnień, weryfikacja hipotez za pomocą modelu regresji dla danych przekrojowo-czasowych.” (str. 8) W sposób graficzny etapy badania szczegółowości ujawnień informacji finansowych Doktorantka zaprezentowała na rysunku 4.2 (str. 161). Podmiotem badań było 89 spółek giełdowych notowanych na GPW w Warszawie. Horyzont czasowy badań obejmował okres 2015-2019.

Wstępem do prezentacji badań własnych był przegląd wyników badań empirycznych dotyczących ujawnień informacji w sprawozdaniach spółek giełdowych opisanych w literaturze przedmiotu.

Jako niezwykle interesujące i twórcze postrzegam ustalenie wskaźnika szczegółowości ujawnień na bazie kluczowych spraw badania, jako obszarów, które według biegłych rewidentów są najbardziej ryzykowne podczas badania sprawozdań finansowych. Jak słusznie

zauważa Doktorantka: „obszary te są najbardziej istotne z perspektywy jakości sprawozdania finansowego i w znaczny sposób przekładają się na to, jak dane przedsiębiorstwo jest postrzegane przez otoczenie (str. 172). Formularze pytań do poszczególnych obszarów, zamieszczone w załącznikach o pracy, świadczą o gruntownej wiedzy Doktorantki w zakresie rachunkowości finansowej, w tym sprawozdawczości. Wyniki badań Doktorantka zaprezentowała w postaci tabel, wykresów i innych zestawień, co czyni materiał analityczny przejrzystym i uporządkowanym.

Wskaźniki otrzymane w wyniku przeprowadzonych badań wykorzystane zostały następnie w modelu regresji dla danych przekrojowo-czasowych analizującym czynniki, wpływające na poziom szczegółowości dokonywanych ujawnień.

Wnioski prezentowane przez Doktorantkę, zarówno w podrozdziałach jak i w końcowej części rozprawy uważam za przemyślane, logiczne, właściwe z punktu widzenia weryfikowanych hipotez jak i założonych celów. Szkoda, że Doktorantka nie dokonała całościowego podsumowania przeprowadzonych badań w końcowej części podrozdziału 4.5 lub w osobnym podrozdziale rozdziału 4.

4) Uwagi do pracy

Autorka omawiając w rozdziale 1. sprawozdanie finansowe jako źródło informacji, nie ustrzegła się drobnych błędów o charakterze merytorycznym czy formalnym. Przykładowo, wyliczając elementy raportu rocznego spółek Doktorantka wymienia „...raport podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych z badania rocznego sprawozdania finansowego...” (str. 35, 74). Nie byłoby tej nieścisłości, gdyby Doktorantka nawiązywała do najnowszych, jednolitych aktów prawnych a nie aktów uchylonych. Jeśli ważny był kontekst historyczny, należało to wyraźnie zaznaczyć i skomentować. Na str. 56 Autorka stwierdza: „Porównując zakres sprawozdania finansowego wg MSR i ustawy o rachunkowości widać, że elementy sprawozdania finansowego sporządzonego wg MSR są analogiczne do elementów sprawozdania finansowego sporządzonego przez jednostki podlegające ustawie o rachunkowości. Należy jednak podkreślić, że o ile ustawa o rachunkowości narzuca jednostkom wzory sprawozdań finansowych oraz nazewnictwo poszczególnych jego elementów, to regulacje międzynarodowe pozostawiają podmiotom w tym zakresie całkowitą dobrowolność.” (podobnie tabela 1.2 na str. 55) Trudno zgodzić się z Doktorantką co do zgodności sprawozdań sporządzanych według MSR i ustawy o rachunkowości. Ponadto, ustawa o rachunkowości nie zawiera „wzorów” sprawozdań finansowych a jedynie zakres informacyjny.

W wielu miejscach w rozprawie odnosi się Doktorantka do rewizji finansowej, która jest obowiązkowa w przypadku spółek giełdowych. Na str. 139 wspomina Doktorantka o „słabości rewizji finansowej” w przypadku analizowanych kryzysów finansowych. Powstaje pytanie: *jaka rolę rewizji finansowej postrzega Doktorantka w obecnych warunkach funkcjonowania spółek giełdowych? Co było podstawą opisu zmiennej X4 w tabeli 4.5 „Wykaz zmiennych objaśniających uwzględnionych w konstrukcji modelu dla danych przekrojowo-czasowych” i jakie są relacje tego opisu z wynikami badania – str. 190-191?*

Na stronach 169-172 wymienia Doktorantka kluczowe sprawy badania występujące w literaturze przedmiotu lub opracowaniach branżowych. W tabeli 4.1 „Przegląd badań dotyczących najczęściej występujących Kluczowych Spraw Badania” we wszystkich źródłach występują przychody. *Jakie były powody, że „przychody” nie znalazły się w zestawie obszarów wytypowanych przez Doktorantkę do wskaźnika szczegółowości ujawnień informacji finansowych (str. 173)?*

Drobne błędy językowe nie wpływają istotnie na ogólnie pozytywną ocenę pracy.

5) Podsumowanie i wniosek końcowy

Opiniowaną rozprawę doktorską oceniam pozytywnie, mimo uwag, które częściowo mają charakter dyskusyjny.

Doktorantka podejmuje ważny i aktualny temat badawczy oraz wykazuje się dobrą orientacją w przedmiocie badań, a także dużym stopniem samodzielności naukowej i badawczej. Rozprawa jest dowodem na to, że mgr Katarzyna Gamrat potrafi zaplanować i zrealizować badania naukowe przy wykorzystaniu prawidłowo dobranych metod badawczych. Praca stanowi samodzielne rozwiązanie problemu naukowego i świadczy o dużej wiedzy Doktorantki w zakresie nauk społecznych. Na pozytywną ocenę pracy wpływa również znaczenie praktyczne badań i możliwości ich wykorzystania w praktyce raportowania niefinansowego. Praca napisana jest w sposób jasny i przejrzysty, poprawnym językiem.

Podsumowując stwierdzam, że opiniowana praca mgr Katarzyny Gamrat pt. „Determinanty szczegółowości ujawnień informacji w sprawozdawczości spółek giełdowych” napisana pod kierunkiem naukowym promotora dr hab. Mariusza Andrzejewskiego prof. UEK oraz promotora pomocniczego dr Pawła Zieniuka, spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.), stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną

Doktorantki w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wnoszę o dopuszczenie mgr Katarzyny Gamrat do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Jolanta Chluska